

РОЗВИТОК ПОРТРЕТНОГО ЖАНРУ У СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ

У статті досліджено твори певних сучасних українських митців, які працюють в портретному жанрі, окреслено особливості їх стилістичної манери. Виокремлено сучасні тенденції портретного жанру в українському мистецтві.

Ключові слова: портрет, українське мистецтво, сучасний живописний портрет, живопис.

The article examines the works of certain modern Ukrainian artists who work in the portrait genre, outlines the peculiarities of their stylistic manner. Modern trends of the portrait genre in Ukrainian art are singled out.

Key words: Portrait, Ukrainian art, modern pictorial portrait, painting.

Портрет на сьогоднішній день і досі не втрачає популярності, адже дозволяє відобразити певний момент у житті людини або групи людей. Особливе значення з'являється у портретів узагальнених образів, які характеризують вплив соціально-культурних і політичних явищ на суспільство. Даний жанр дозволяє найбільш яскраво виразити свою точку зору за допомогою живопису та передати певну смислову динаміку, чого досить складно досягти вдаючись до інших жанрів [6]. Тему розвитку портретного жанру протягом століть розглядали у своїх публікаціях такі мистецтвознавці як О. Августюк, Г. Нечитайло, О. Коновалова, Л. Хмельницька та інші.

Наприклад, еволюція художнього портрета як особливої форми пізнання людини, в якій виражаються соціальні, естетичні, етичні, філософські уявлення про портретованого, розглянута в статті Г. Нечитайло та О. Коновалової «Інтерпретація образу людини у портретному жанрі європейського живопису початку ХХІ століття» [9]. Авторів статті цікавить насамперед виявлення фактів і формулювання закономірностей, що спричинили зміни в інтерпретації образу людини у портретному живописі нового століття. Особлива увага приділяється вивченню особливостей портретного живопису в творчості художників незалежної України [9].

До теми особливостей сучасного портрету ми також вирішили звернутися, оскільки портрет є важливою частиною художньої культури на протязі віків. Вивчення портретного жанру може допомогти розуміти та осмислювати історичні зміни, соціальні пріоритети та культурні тенденції різних епох. Портрет є дуже популярним жанром у сучасному українському мистецтві.

Так, в цьому жанрі працює відомий художник Іван Марчук. Його називають сучасним українським генієм. Британці навіть включили його до

списку “100 геніїв сучасності” у 2007 році, в якому він, до речі, єдиний українець. Митець є засновником «пльонтанізму» <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%9F%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC&action=edit&redlink=1> (таку назву він жартома дав своєму стилю - від слів «плести», «пльонтати»). Ця авторська техніка передачі зображення — це нанесення фарби тонкими кольоровими лініями, їх переплетення під різними кутами (картини ніби створені з клубочків чудернацьких ниток), чим досягається ефект об’ємності й світіння. Таке зображення, балансуючи на межі рукотворного і технологічного, через складність філігранного виконання і трудомісткість практично не підлягає повторенню [4].

Іван Марчук – живий класик з великим світоглядом та українською душею. Кожен його твір – це незакінчене оповідання, це загадка, над якою варто замислитися [1, с. 19]. Його твори, наприклад «Автопортрет», або портрет «Соломії Павличко», написані так, ніби сплетені з кольорових тонесеньких ниточок. Вони неймовірно деталізовані. Тонкі капіляри фарби створюють дивовижне мереживо. Такого ефекту вдається досягти спеціальним мазком [3]. Отже, у портретних творах Івана Марчука є його особлива авторська інтерпретація образу, що робить їх дуже цікавими та вирізняє поміж інших.

Також, в список відомих українських митців, що працюють в портретному жанрі, входить Олег Тістол. Він також відрізняється своєю творчою манерою. Роботи Тістола натхненні творчістю Пікассо та Сезанна, а також знайомством із шістдесятниками. Однією з особливостей робіт Тістола є його кольорова гама. Головних героїв в своїх картинах, він промальовує яскравими кольорами, а другорядних персонажів світлими та не яскравими. Героїв портретів художник знаходить у книгах та журналах, а потім переносить на полотно. Часто його портретовані – це представники невеликих культур, які перебувають у стадії зникнення. У кожному з портретів можна побачити метафору України, української культури та історії [7].

Серед українських художників портретистів, також відома Катерина Білетіна. Її відомі роботи: «Галерея українських облич», «Молода Леся Українка», «Молодий Іван Франко», «Портрет Романа Шухевича». Манеру, у якій працює художниця, вона називає «магічним реалізмом» — тому що в своїх роботах вона ніби розповідає історії, які допоможуть глядачеві звернути увагу на речі, яких він, можливо, не помічав. Краса народного вбрання, його естетична довершена композиція в поєднанні з обличчям сучасної людини створюють новий образ, де людина постає магічно перевтіленою. Вона працює в техніці «пастель», а також техніці «сухого пензля» [2].

Відомий київський художник Василь Цаголов, теж працює в жанрі портрету. Його роботи можна впізнати з першого погляду через їх характерну манеру: художник залишає непокриту фарбою плями. Свої

шедеври він творить, поєднуючи міфологію з масовою культурою, на основних принципах сучасного постмодернізму [8].

На сьогоднішній день для художників у портретному мистецтві відкритий широкий спектр для експериментів. Вони можуть креативно підходити до творчості: рішенню композиційних кольорово-тонових завдань чи втілення певної концепції, а також застосовувати новітні технічні досягнення для вдосконалення своєї майстерності. Тому, наразі жанр портрету вдосконалюється та розвивається [5].

В сучасних українських портретах, на відміну від минулих століть, менше акцентуються на реалістичному зображенні обличчя моделі. Замість цього, художники часто використовують нестандартні ракурси та композиції, експериментують з кольором та освітленням. Сучасні художники-портретисти прагнуть більше передати в портретах приховані риси характеру людини. У порівнянні з традиційними портретами, сучасні портрети можуть бути оформлені у незвичних за дизайном рамках або взагалі без них. Також сучасний портрет є більш концептуальним і часто висвітлює, окрім особистості, певну ідею. Портрети є актами творчості та самовираження для художників та фотографів. Вивчення цієї теми може надихати та надавати ідеї для власного творчого процесу.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Іван Марчук: «Я - вічний мандрівник, прикутий до мольберта» [Текст] : метод. Рекомендації до 80-річчя Івана МАРЧУКА (1936) / [уклад.: С. Довгань, Л. Радібаба, І. Грицишин; ред. З. Біла]; КУТОР «Терноп. обл. б-ка для молоді». Тернопіль, 2016. 47 с.
2. Катерина Білетіна про магічний реалізм та галерею сучасних українських облич: <https://obarykada.com/chasopys/biletina/> (дата звернення: 04.09.2023);
3. "Люди дивляться, а художник бачить". Який він, унікальний стиль українського генія Івана Марчука: <https://suspilne.media/238213-ludi-divlatsa-a-hudoznik-bacit-akij-vin-unikalnij-stil-ukrainskogo-genia-ivana-marcuka/> (дата звернення: 03.09.2023);
4. Образотворче мистецтво України: <https://vinbazar.com/journal/nshe/izobrazitelnoe-iskusstvo-ukrainy>. (дата звернення: 05.09.2023);
5. Портрет і його місце в сучасному мистецтві: <https://ocnt.com.ua/portret-i-jogo-misce-v-suchasnomu-mistectvi/> (дата звернення: 06.09.2023);
6. Портрет у живопису: види та історія жанру: <https://struchaieva.art/blog/portret-v-zhivopisi-vidy-i-istoriya-zhanra> (дата звернення: 07.09.2023);
7. Спецпроект Vogue.ua і PinchukArtCentre: все про художника Олега Тістола: <https://vogue.ua/ru/article/culture/art/specproekt-vogue-ua-i-pinchukartcentre-vse-ob-olege-tistole-16879.html> (дата звернення: 08.09.2023);
8. Топ – 10 найвідоміших сучасних українських митців: <https://medium.com/@geroldhistory/%D1%82%D0%BE%D0%BF-10-%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%88%D0%B8%D1%85-%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%86%D1%96%D0%B2-490ecdcc068f> (дата звернення: 08.09.2023).

Науковий керівник кандидатка мистецтвознавства Гуляєва О.В.

9. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗУ ЛЮДИНИ У ПОРТРЕТНОМУ ЖАНРІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЖИВОПИСУ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ, Нечитайло Г.А., Коновалова О.В., Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018 р.

10. ВІДОБРАЖАЛЬНО-ВИРАЖАЛЬНА ПРИРОДА ТА ЕСТЕТИЧНА НАПРАВЛЕНІСТЬ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВО ВОЛИНИ ХVII-ХХ СТОЛІТЬ, Ольга Августюк.

11. УКРАЇНСЬКИЙ ПОРТРЕТНИЙ ЖИВОПИС У СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИМІРАХ ХVII-ХVIII ст., Людмила Хмельницька.